

UN HOME GENIAL

Farsa en un acte. Text inèdit

PERSONATGES

DON CRISTÒFOL FOLLDRINGANT, l'home genial		<i>Sr. Montero</i>		
MAGÍ, el seu secretari		<i>Sr. Aymerich</i>		
DOCTOR PALAU, professor de Filosofia		<i>Sr. Martí</i>		
DON PAU, empresari de teatres.		<i>Sr. Guitart</i>		
MATILDE GUIRAU	} Comediants	{ <i>Sra. Casas</i>		
EN BOTARELL			{ <i>Sr. Serrahima</i>	
LA «PICARDILLA»				{ <i>Sra. Valentí</i>
QUITÈRIA				
CRISTINA	{ <i>Sra. Coscolla E.</i>			
		} Serventes		

L'acció en una gran ciutat. En nostres temps.

ACTE ÚNIC

Un gabinet de treball, esplèndid, clar, espaiós, moblat amb molt bon gust. Magí està escrivint. Transcorre un moment i entra don Cristòfol.

MAGÍ (*Alçant el cap*). — Pensava, don Cristòfol...

CRISTÒFOL — Estem sols. Em pots tractar de tu. Què has fet? A veure...

MAGÍ — He engiponat un argument. El que tu m'has encarregat: una bestiesa...

CRISTÒFOL — A veure. (*Llegeix:*) «Un marit càndid, que vol passar per maliciós, sospita que la seva dona no se l'estima tant com ell es creu merèixer. I vet aquí que un dia se'n va a trobar un amic de confiança i li diu, jo faré un llarg viatge, al cap d'un mes anunciaràs la meva mort a la meva dona. Ja ho combinarem perquè aquesta mort sembli certa. Poc temps després jo tornaré disfressat, amb una gran barba, tipus d'estranger, accent estranger, etc. Tu em presentaràs la meva dona, jo li faré l'amor. Vull veure si tan aviat ja s'haurà oblidat de mi. Se'n va el marit. L'amic anuncia al cap d'un mes la seva mort. Quan, al cap d'un mes i mig torna el marit disfressat ja troba enamorats la seva dona i l'amic de confiança. L'amic fa passar el marit disfressat per bolxevic — és clar que ve disfressat de rus —; el fa agafar, el fa expulsar d'Espanya i mentrestant ell es xala amb la seva dona, la suposada vídua».

(*Cristòfol deixa de llegir.*)

- MAGÍ — Vés llegint. Ja veuràs com se les arregla el marit per recobrar la seva dona.
- CRISTÒFOL — Ja en tinc prou. Això és tan incongruent, tan descabellat, que amb unes quantes dotzenes de *xistos* que hi posem de la teva collita, serà un èxitàs. Arribarem a les cent representacions, amb aquesta.
- (*Quitèria a la porta.*)
- QUITÈRIA — Don Cristòfol: l'empresari del teatre «La Rialla Contínua», demana per vostè.
- CRISTÒFOL — Ah, que passi de seguida! (*Quitèria se'n va.*)
- MAGÍ — Quan em presentaràs l'empresari com a col·laborador teu?
- CRISTÒFOL — Més endavant. Tingués paciència. Ara observa i calla.
- MAGÍ — Deixa'm ficar la cullerada en la conversa de tant en tant. Veuràs com et seré útil.
- CRISTÒFOL — Enginy i prudència, doncs. Ja el sento. (*Anant a rebre'l:*) Don Pau, don Pau, en quina trista ocasió ve a casa meva! Estic malalt, desesperat...
- D. PAU — Bona l'hem feta! Jo que venia a encomenar-li una comèdia.
- CRISTÒFOL — No puc escriure ni una ratlla. No puc pensar res. No se m'acut un *xisto*...
- D. PAU — Trobo que fa bona cara, doncs, per estar malalt com diu.
- MAGÍ — El seu mal és fer tan bona cara.
- D. PAU — Què diu, vostè?
- MAGÍ — Com que don Cristòfol és filòsof, al mal, sap?, li fa bona cara i ningú no es creu que estigui malalt i ningú no el plany.
- D. PAU — Qui és aquest *quidam*?
- CRISTÒFOL — Perdoni que no l'hagi presentat. Aquest senyor...
- MAGÍ — Criad, res més que criat, senyor. I un mal criat, encara...
- CRISTÒFOL — No s'ho cregui. És una persona excel·lent.
- MAGÍ — Excel·lent i exposat a passar mil calamitats si don Cristòfol no s'apiada de mi i vostè no s'apiada de don Cristòfol.
- CRISTÒFOL — Era el meu secretari, però em veuré obligat a prescindir d'ell. Don Pau, estic més pelat que una rata. Estic desesperat, neurastènic. Ho he perdut tot al joc.
- D. PAU — Ho ha perdut tot al joc? Per què no deixa aquest vici tant funest?
- MAGÍ — Ja li diré, ja li diré jo... En qüestió de jocs...
- CRISTÒFOL — Tu, escriu, fes-me el favor. Acaba de copiar aquest primer acte si vols sopar aquesta nit. L'he d'entregar aquesta mateixa tarda.
- D. PAU — Un primer acte, diu? Per qui és aquest acte? No em va prometre a mi la primera obra nova que escrivís?

- MAGÍ — Aquest sí que és un acte dolent!
- D. PAU — I és clar que ho és.
- MAGÍ — No; vull dir que és un primer acte que no té cap solta. El públic no se l'empassarà...
- D. PAU — No podria fer callar aquest senyor?
- MAGÍ — Criad, un mal criat.
- D. PAU — Sí; en efecte, molt mal criat pel que estic veient. (*A Cristòfol:*) Digui. No em va prometre la primera obra que escrivís? Per què no me'l dóna a mi aquest acte?
- CRISTÒFOL — Els altres m'han fet tan bones condicions... Mai vostè no s'ha mostrat tan generós.
- D. PAU — Qui són els altres?
- CRISTÒFOL — Els empresaris de la «Nova Rialla», aquest teatre que s'ha d'obrir per les festes de Nadal. Volen inaugurar-lo amb l'estrena d'una comèdia meva.
- D. PAU — Els lladres. Aquesta gent em roba el meu millor autor, i vostè serà un canalla si els dóna les seves obres.
- CRISTÒFOL — Anem a pams, amb això de canalla. Vostè m'ha tractat sempre amb tanta mesquinesa, i aquests nous empresaris són tant esplèndids amb mi, que amb tot i sentir-me malalt, desesperat, atuït per la desgràcia de veure'm pobre en una nit, he fet un esforç i he escrit una comèdia per aquest nou teatre. I me la paguen tan bé, que amb aquests diners refaré la meva situació, trobaré el repòs. Perquè sense repòs, sense tranquil·litat d'esperit el meu talent està *aniquilat*, don Pau. En canvi, si jo puc estar tranquil, si jo no he de passar angúnies de diners, faré grans coses encara: faré rica l'empresa que posi les meves obres. Les coses que hi ha aquí dins..., que no surten per manca de calma i de serenitat, però que bullen, bullen...
- MAGÍ — Bullen i no es couen, sap? Com una olla amb aigua sola que no té res per a coure. Dit sigui amb perdó de la nostra olla.
- CRISTÒFOL — Aquest pobre secretari em deixarà si jo deixo de pagar-lo, i avui estic en un estat que sense secretari no sóc capaç de fer res. Agafar la ploma i rodar-me el cap, tot és una cosa.
- MAGÍ — Em commou. Jo no el deixaré mai, don Cristòfol.
- CRISTÒFOL — Sí que em deixaràs. Quan vegis que al meu costat no no hi ha més pervenir que el badallar...
- MAGÍ — Badallarem tots dos, don Cristòfol.
- CRISTÒFOL — Te'n cansaràs.
- MAGÍ — Mai. Podrà més la meva admiració que tot. Un autor tan gran i haver de badallar sol?... Mai de la vida!
- CRISTÒFOL — Quin home! Ell em dóna una mica de força després

- de tot. Gràcies a ell m'he sentit amb coratge, fent un gran esforç d'engiponar un acte, que ara posa en net.
- D. PAU — Què dimoni! Jo també estic commogut. El vull jo, aquest acte. El nou teatre em vol fer la competència; em volen prendre el millor autor que tinc, i això no serà. Vull de seguida la nova comèdia de vostè.
- CRISTÒFOL — O, de seguida, de seguida!...
- D. PAU — Aquesta que està escrivint, la mateixa que ha promès al nou teatre.
- CRISTÒFOL — Això no pot ser.
- D. PAU — Costi el que costi.
- CRISTÒFOL — Qui paga, mana, Don Pau.
- D. PAU — Pagaré millor, molt millor que ells. Per vostè no m'ha de doldre res. No veu que no hi ha cap autor que doni diners sinó vostè?
- CRISTÒFOL — No m'acaba de convèncer.
- D. PAU — Dimoni i redimoni! Li firmo cinquanta representacions seguides de la seva obra, i per poc que la cosa marxi, li prometo arribar a les cent aquesta mateixa temporada. Precisament per això he vingut aquí, perquè em doni de seguida una comèdia nova. No tinc res al cartell que s'aguanti. No tinc res en cartera que valgui la pena. Perquè, què en farem d'aquests joves poetes, pensadors, filòsofs? En sa vida faran una obra que arribi a les cinquanta. Tot són símbols, lirismes, filosofia i altres galindaines. Bah, bah, bah! La gent s'hi avorreix amb tot això. Jo prou els dic «deixint-se d'art, de poesia i de romanços. La gent vol riure, riure i res més que riure».
- CRISTÒFOL — Ah, si tots els empresaris fossin com vostè, dic jo!
- D. PAU — Si tots els autors fossin com vostè, dic jo. Com s'emporta el públic! Amb el nom de vostè és capaç d'empassar-s'ho tot, d'aplaudir-ho tot.
- CRISTÒFOL — Vostè em fa massa honor.
- D. PAU — Decideixis i no em faci esperar. Per compromís posaré la setmana entrant l'obra d'un escriptor de nom. D'un il·lustre, sap? Mal llamp se'ls emporti, els il·lustres! La veritat és que no donen una pesseta. Cregui que només la poso perquè no es digui, perquè la premsa calli... No la faré més de sis vegades. Sort que l'autor ja s'accontentarà veient l'«il·lustre» en lletres grosses en els cartells, i en paus.
- MAGÍ — Veu? Nosaltres no en mengem d'aquestes coses.
- D. PAU — I fan molt bé, perquè no alimenten gaire. I a propòsit: no m'explico a què obeeix aquesta mania de no deixar-se conèixer del públic, de guardar l'incògnit, quan tots els autors es desesperen per sortir a l'escena?

- CRISTÒFOL — Ah, això es un truc meu!
- D. PAU — Cregui que moltes vegades he estat a punt de publicar un retrat de vostè i a baix el nom de Cristòfol Foll...
- CRISTÒFOL — Si ho fes no li donaria cap més comèdia. Pensi que això és la base del nostre pacte, pensi que el podria portar als Tribunals... Vostè va firmar un compromís...
- D. PAU — No en parlem més. Respectaré la seva dèria. I ara, enllestim d'una vegada. Passi aquesta nit per l'administració, quan em porti aquest primer acte. Jo li entregaré tres mil pessetes per a treure'l d'angúnies, però firmarem un contracte nou, en el qual consti que tot el que escrigui serà per a mi. Li firmaré, a més, allò de les cinquanta representacions...
- CRISTÒFOL — Vostè ha dit cent.
- D. PAU — Cinquanta segures. Cent condicionals. El condicional no es firma.
- CRISTÒFOL — No m'acaba de satisfer...
- D. PAU — Si jo dono la meva paraula...
- CRISTÒFOL — La paraula no és firma.
- D. PAU — La meva paraula significa més que una firma.
- CRISTÒFOL — Paraula d'empresari...
- D. PAU — Si un altre em digués això... Però, de vostè, tot ho tolero. Firmaré les cent, vaja. Les obres de vostè són diners segurs.
- CRISTÒFOL — Vinga aquests cinc. Vostè és un empresari. Deixi'm sol, don Pau, i em poso a treballar. Li prometo llegir-li el segon acte demà a la nit.
- D. PAU — No el vull destorbar. Em convé la comèdia de vostè com el pa que em menjo.
- CRISTÒFOL — Encantat de la seva visita. Sembla que la presència de vostè m'hagi curat la neurastènia.
- D. PAU — Ja veig que farà bona cosa. Adéu. I no jugui tant, home, no jugui tant... Adéu, senyor secretari...
- (Surten D. Pau i Cristòfol)*
- MAGÍ — En saps un niu, Cristòfol; però ja veuràs, si em surten bé els meus plans.
- CRISTÒFOL — Magí, és hora de treballar. Ja ho veus: tres mil pessetes de raig. Cristina! Porta'ns cafè. Cafè ben fort i conyac. Té, encenem-ne un d'aquests de l'Havana. Cal estimular la imaginació.
- MAGÍ — No li has fet mala jugada, tu!
- CRISTÒFOL — Amb uns quants anys ens farem rics. Treballem. Enginonem un acte per a aquesta nit. Hem de fer una farsa. Una veritable farsa. A veure si l'encertarem.
- MAGÍ — Jo crec que l'encertarem com les altres vegades.
- CRISTÒFOL — Depèn molt de tu. Tu ets una joia.

- MAGÍ — No exagerem. Jo sóc, de veritat, un poca-solta.
- CRISTÒFOL — No, tu ets...
- MAGÍ — El Magí, res més que el pobre Magí...
- CRISTÒFOL — Un gran magí que no es cansa d'imaginar. Què serien les meves comèdies sense el teu magí? Has fet un bon arreplec de *xistos*?
- MAGÍ — Tota una llista. Ja saps que no perdo ocasió per explotar la gent *xistosa* de la ciutat. Així que en sento un, me l'apunto. Ningú no s'ho pensa, i això és per a nosaltres una mina. Ah, si jo sabés escriure!
- CRISTÒFOL — Calla innocent. Si sabies escriure, no faries res. La teva riquesa és la teva ignorància. Si fossis un poeta, un pensador, et moriries de gana. Com t'ignores! Que sovint el gran home s'ignora a si mateix!
- MAGÍ — Cristòfol, si fem filosofies ens sortiran les comèdies dolentes.
- CRISTÒFOL — No; la raó del nostre èxit és que un filòsof com jo i un estrofolari com tu s'han ajuntat per pintar l'estultícia humana tot fent riure, fent riure per les butxaques.
- QUITÈRIA — El cafè. *(Quitèria entra el cafè.)*
- CRISTINA — El conyac. *(Cristina entra el conyac.)*
- (Posen els serveis damunt de la taula, serveixen i se'n van.)*
- MAGÍ — Que s'hi està bè al teu costat! Quin cafè tan bo! I quin conyac! I quin *quartelero*! On del món em sentiria tan regalat?
- CRISTÒFOL — En lloc del món, ja ho pots dir. Tu sol no hauries fet res, perquè t'ignoraves. Ara faries de criat, de sagristà o de mosso de corda, potser... Faries morir de riure els teus companys amb els teus acudits, però, res més. Un filó que es perdria... Ara, no sols seràs el meu secretari, sinó que representaràs l'autèntic, el veritable Cristòfol Folldringant.
- MAGÍ — Va de debò que em faràs sortir al teatre a rebre els aplaudiments?
- CRISTÒFOL — Sí, comprenc que el públic ho vol. És molt important això. Tu tens bon tipus; sortiràs ben mudat, amb un jaqué elegant, una gardènia al trau... Però mai, mai, si no vols perdre la meva amistat, has de dir qui ets.
- MAGÍ — Deixa-ho per a mi. Estic segur que sabré fer el paper...
- CRISTÒFOL — Entraràs a figurar en el món. Tindràs intervisus, aniràs retratat pels grans periòdics il·lustrats, una dama, potser, es voldrà casar amb tu... *(Entra Quitèria.)*
- QUITÈRIA — Hi ha una senyorassa que demana per vostè.
- CRISTÒFOL — Ha dit qui és?
- QUITÈRIA — Donya Matilde de Guirau.

CRISTÒFOL — Ah, la primera actriu còmica del teatre «La Rialla Continua»! Que passi de seguida. Porta una tassa i una copa. Aquesta donya Matilde de Guirau beu com un carreter.

QUITÈRIA — Jesús, Déu meu!

MAGÍ — Presenta-m'hi com el teu col·laborador.

CRISTÒFOL — Per avui, només que com a secretari.

MAGÍ — M'hi presentaré jo mateix.

(*D. Cristòfol va a rebre Matilde.*)

CRISTÒFOL — Oh! Tant de bo per casa meva! Permeti que obri l'altra porta. El seu capell no passaria pas.

MATILDE — Ja ho pot dir... Aquestes modes, no? Quines coses més extremades!

MAGÍ — Oh, una gran actriu com vostè no és pot excusar d'anar a la moda!

MATILDE — Grans mercès... No tinc l'honor...

CRISTÒFOL — El meu secretari: un home *xarmanat*, espiritual...

MATILDE — No podia ser altrament essent el secretari de vostè.

CRISTÒFOL — El meu cor li fa una profunda reverència.

MAGÍ — Reverència de cor... Aquest me l'apunto.

MATILDE — És graciós.

CRISTÒFOL — Una de les seves missions és anar apuntant totes les frases afortunades que se m'escapen durant la conversa.

MAGÍ — Així no es perd res per a l'art.

MATILDE — Trobo feliç aquesta idea. Li deu ésser de molta utilitat aquest secretari.

MAGÍ — No solament com a secretari...

CRISTÒFOL — En efecte, perquè ell també té ocurrències molt gracioses. Gràcies veritablement genials... i jo les hi aprofito també.

MAGÍ — Una mena de col·laboració, sap?

MATILDE — Col·laboració, és molt dir. El secretari sempre és el secretari.

MAGÍ — No, de vegades, no, doncs. Si no, que ho digui don Cristòfol.

CRISTÒFOL — De vegades em fa de criat.

MAGÍ — De vegades també faig d'autor.

(*Apareix Quitèria amb un servei.*)

CRISTÒFOL — Una copeta, donya Matilde?

MATILDE — Què és això?

CRISTÒFOL — Conyac de marca.

MATILDE — Una senyora? Vol dir?...

MAGÍ — Jo no diré que hagi de beure com un carreter, però una copeta sí...

CRISTÒFOL — I digui, doncs, a què dec l'honor de veure per casa la nostra gran actriu?

- MATILDE — Acabo de trobar al carrer el nostre empresari, que m'ha dit que vostè escriu una nova comèdia per a nosaltres...
- CRISTÒFOL — En efecte.
- MATILDE — Espero que hi posarà un primer paper per a mi.
- CRISTÒFOL — I tant si l'hi posaré!
- MAGÍ — L'hi posarem, cregui, l'hi posarem.
- MATILDE — Com? Què?
- MAGÍ — Que l'hi posarà. Quan ell hi ho promet, l'hi posarà.
- MATILDE — Però... gran Folldringant, vostè no ignora el que significa un paper per a mi. Un paper gruixut, una caricatura... Ja sap que jo excel·leixo en la caricatura. De tot això que en diuen natural, verídic, artístic... La incongruència, la pura incongruència. Tot el demés són tonteries.
- MAGÍ — Sí, sí. Tot el demés són tonteries.
- MATILDE — Ja sap que quan a una servidora se li confia un paper així, jo salvo una obra... Si m'escriu un *rôle a mourir de rire*, un paper que tingui pasta, jo li asseguro un èxit de cent representacions.
- CRISTÒFOL — Ho tindrè present.
- MAGÍ — Ho tindrem present. (Baix.)
- MATILDE — Què diu vostè?
- MAGÍ — Pst. Calli. Li he dir un secret. Calli.
- MATILDE — Demés, senyor Folldringant, he vingut per demanar-li un exemplar de *La Gran Astrakanada*. És el cas que el nostre empresari vol *reprisar-la*.
- CRISTÒFOL — Ah, vol *reprisar-la*? Diu que vol *reprisar-la*? No me n'ha parlat.
- MATILDE — Es veu que ho ha decidit en sortir d'aquí. La *reprisarà* tot esperant l'estrena de vostè, i em dóna a mi el paper de la Cosaca enamorada.
- CRISTÒFOL — Vostè en farà una creació.
- MATILDE — Que és *hermós*! Si jo l'hagués estrenat, aquell paper! Ja veurà. Una *reprise* que serà una estrena. Jo li donaré el valor d'una estrena, Però, és el cas que no tinc cap exemplar. Espero que me'n donarà un amb una bella dedicatòria.
- CRISTÒFOL — Sí, sí, no caldria més. On tinc exemplars de *La Gran Astrakanada*, Magí? No n'hi ha aquí?
- MAGÍ — Em sembla que són tots allà a la biblioteca.
- CRISTÒFOL — Ah, vaig de seguida... (Surt.)
- MATILDE — Què volia vostè? Sap que em sembla un secretari ben particular?... Quin és el seu secret?
- MAGÍ — Jo no sóc secretari. Sóc el seu col·laborador. Més ben dit: ell és el meu col·laborador.

- MATILDE — Vol dir que està bé del cap, vostè? Vol dir que vivint prop d'un home genial?...
- MAGÍ — Però, si l'home genial sóc jo, senyora.
- MATILDE — Quina modèstia!
- MAGÍ — El qui imagina les comèdies, el qui fa els *xistos*, el qui fa riure, l'amo de la pasta, d'allò que vostè en diu la pasta, sóc jo.
- MATILDE — I doncs, que hi fa ell a les comèdies?
- MAGÍ — La prosa, res més que la prosa. Les hi renta la cara i prou. Sembla que quan jo les deixo no són encara presentables..., com vostès quan es lleven de dormir. Ja veurà, jo li volia proposar una cosa abans que ell torni. Jo he fet una comèdia tot sol. Ell no hi ha posat mà per a res; ni sap ni sospita que l'hagi feta. Allí sí que hi ha un paper dels que vostè desitja. Vostè no ha fet mai res tan estrofolari, tan gruixut, que diu vostè. Si vostè m'apadrinés prop de l'empresari, jo li dono aquest paper i ens partirem els drets de representació. Vostè no em descobreixi. Farem passar l'obra com d'un desconegut; la qüestió és començar... Què hi diu?
- MATILDE — Qui sap! S'han donat casos així... Prometo ajudar-lo. Vingui a casa meva. Tingui la meva targeta.
- MAGÍ — Em convindria veure-la aquesta mateixa tarda, en sortir d'aquí. Cap on va ara vostè, si no és indiscret?
- MATILDE — Al nostre teatre.
- MAGÍ — Vinc a trobar-la allí, amb el meu manuscrit.
- CRISTÒFOL — (*Entrant.*) Què me'n diu d'aquesta dedicatòria? «A la gran actriu còmica, la reina de l'astrakan, la futura creadora de *La cosaca enamorada*, el seu devotíssim...».
- (*Entra Cristina.*)
- CRISTINA — Hi ha una parella..., no sé com dir-ho... Dos tipus que li volen parlar...
- CRISTÒFOL — Que esperin. Vostè em permet?
- MATILDE — No, jo surto. A reveure, don Cristòfol. Treballi aquell paper... No m'oblidi. Estigui bo. (*A Magí.*)
- CRISTÒFOL — Per aquí, per aquí, donya Matilde.
- MAGÍ — Als peus de vostè. Sempre als peus de vostè.
- (*Cristòfol i Matilde surten.*)
- Ja estic cansat de passar per secretari i criat. Ha començat la revolta. T'has embarcat en una bona barca, Magí?
- (*Cristòfol entra.*)
- CRISTÒFOL — A veure qui són aquests Avui no ens deixen escriure. I aquesta nit hem d'entregar un acte. Vés, vés a treballar una estona.
- MAGÍ — No, jo surto un moment.
- CRISTÒFOL — Tu et tornes un gandul.
- (*Sortint.*)

- MAGÍ — Vaig a buscar inspiració, mentre tu reps aquestes visites.
Ja veuràs si em torno gandul. (Surt.)
(Cristòfol entre amb les visites.)
- CRISTÒFOL — Passin els senyors, passin. No tinc l'honor...
(Entren Botarell i Picarilla.)
- BOTARELL — Com que no? Gran Flolldringant, mirim bé. Quantes obres li he desfet per aquest món!
- PICARILLA — Ara ho has dit bé, noi!
- CRISTÒFOL — Ah, dimoni! En Botarell: l'excel·lent galant jove Botarell... Però, la senyora, francament...
- BOTARELL — La meva senyora, la dona pròpia i autèntica. El gran autor còmic, el més gran autor còmic d'Espanya.
- CRISTÒFOL — No tant, no tant...
- BOTARELL — Com que no? El més gran autor còmic del món, don Cristòfol Folldringant.
- PICARILLA — De nom, qui no el coneix? Personalment, no tenia aquest gran honor.
- CRISTÒFOL — Això dic jo.
- BOTARELL — El mateix li passarà a don Cristòfol quan li digui el teu nom.
- CRISTÒFOL — Quin nom és?
- PICARILLA — La Pic...
- BOTARELL — Pst. Calla. Una mica de paciència. Miri-se-la bé. No ha vist aquesta cara en retrat? Pensi, recordi. Al «Nuevo Mundo», al «Mundo Gráfico», al «Cine»...
- CRISTÒFOL — Ah, sí! En efecte. La Picarilla. Vostè és la Picarilla. És dir que vostè s'ha casat amb la Picarilla?
- BOTARELL — He tingut la sort que ella em volgués.
- CRISTÒFOL — Ai, dimontri! L'excel·lent galant jove còmic... mira, té, casar-se amb la Picarilla. Es necessita tenir... sort. I a què dec l'honor de la seva visita?
- PICARILLA — Ja veurà, gran autor: una servidora ha tingut la desgràcia de perdre la veu. Una malaltia estranya, estranya, se m'ha emportat la veu. Ja no serveixo pel *couplet*..., però em queda tot el de més...
- BOTARELL — Li queda tot el de més; hi pot pujar de peus.
- CRISTÒFOL — Home!
- PICARILLA — Ja veurà. Una servidora ha pensat dedicar-se a la comèdia lleugera... Lleugera de tot si pot ésser..., digui-li *astrakanada*, digui-li *vaudeville*. Si bé em manca la veu, puc explotar tot el de més, no és veritat? La meua vis còmica, el meu tipus.
- CRISTÒFOL — I tant tipus! Jo sempre m'havia pensat que era de Sevilla...
- PICARILLA — No, senyor, no. De la Barceloneta, per servir-lo.
- CRISTÒFOL — Ara mireu! Quines coses cria la Barceloneta!

PICARILLA — Doncs, hem anat a trobar l'empresari del teatre «La Rialla Contínua», per veure si ens contractava a mi i al meu marit, sap? Jo sempre imposito el meu marit...

BOTARELL — Bé prou que m'imposito jo sol. Sinó que les dones tenen bés *trastienda*.

PICARILLA — I l'empresari ens ha dit que vostè escrivia una nova obra per a ell, que si vostè hi posava un parell de papers especials per a nosaltres, que de bona gana ens contractaria. Amb això aquí ens té demanant-li aquests papers.

CRISTÒFOL — Caram, caram! I quina especialitat haurien de tenir aquests papers?

BOTARELL — Francament, a la que ara és la meva dona l'havia vista treballar vosté?

CRISTÒFOL — No havia tingut aquesta sort.

BOTARELL — La meva dona per tornar a triomfar hauria de poder lluir el molt que li ha quedat del bo. Cregui que té un *deshabillé!* Potser el millor que hi ha avui a Espanya. Seria un èxit que no tindria rival...

CRISTÒFOL — Sí, això sempre té èxit.

BOTARELL — Fer-la sortir sortint del bany, per exemple, i vestir-se a l'escena..., o potser millor despullar-se... Un èxit borratxo seria. Miri, miri, només per fer-se una idea...

(*Li alça un poc la faldilla.*)

CRISTÒFOL — Unes belles columnes.

BOTARELL — Doncs, imaginis el temple que sostenen aquestes columnes.

CRISTÒFOL — Aquestes columnes poden sostenir tot un teatre.

BOTARELL — Oh, això i una obra de vostè faria furor!

CRISTÒFOL — Jo em comprometo a escriure un paper per a vostè, senyora. I quant a vostè...

BOTARELL — A mi ja em coneix, Folldringant; qualsevol *tonteria*, qualsevol *tonteria*...

PICARILLA — Sí, ell sembla que es llueix amb les *tonteries*.

BOTARELL — La qüestió és la dona, sap?

CRISTÒFOL — Sí, ja sé que vostè s'imposa tot sol.

(*Quitèria entra i dóna una targeta a don Cristòfol.*)

QUITÈRIA — Aquest senyor demana per vostè.

CRISTÒFOL — Com? Ah, dimontri! Que esperi un moment.

(*Quitèria se'n va.*)

Em perdonaran. Una visita inexcusable. Tornin un altre dia. Comptin amb els papers i la contracta. Jo estic molt bé amb l'empresa.

BOTARELL — El que val el talent, don Cristòfol.

PICARILLA — Com li podré pagar?

- CRISTÒFOL — Vostè no m'ha de pagar res. Per aquí. Passin per aquí.
Estiguin tranquils. El seu assumpte està en bones mans.
(*Surten. Entren Quitèria i Dr. Palau.*)
- QUITÈRIA — Asseguí's un moment, faci el favor. (*Pausa.*)
(*Cristòfol torna a entrar.*)
- CRISTÒFOL — Dimoni de Picarilla. Ah! Tu per aquí. D'on surts?
- PALAU — A veure. Deixa'm mirar-te.
- CRISTÒFOL — Què mires?
- PALAU — Ets tu, ets tu aquest fantàstic Cristòfol Folldringant?
No ho vull creure.
- CRISTÒFOL — I tu d'on surts? Com has trobat la casa?
- PALAU — Em sembla mentida! Tu ets aquell Jaume Arbellera de la nostra joventut?
- CRISTÒFOL — El mateix, sinó que ara em faig dir Cristòfol Folldringant.
- PALAU — Massa que ho sé! D'on has tret aquest nom tan estrafo-
lari?
- CRISTÒFOL — Estrafolari com la meva vida, com les meves obres.
- PALAU — Com les teves obres. No et dones vergonya de dir les teves obres?
- CRISTÒFOL — Són les obres de Cristòfol Folldringant, no les de Jaume Arbellera. En mi hi ha dos homes, ara.
- PALAU — I així i tot. No te'n dones vergonya?
- CRISTÒFOL — Sí, davant teu, sí. Però ja veuràs, ja parlarem. De primer asseu-te. Pren un havà. Què vols?... Conyac? Char-
treuse, amb el te? Unes pastes?
- PALAU — Un te i conyac. Són esplèndids aquests cigars... Estàs ben instal·lat. És ric i de bon gust tot això. Tens diners?...
- CRISTÒFOL — Bastants..., bastants... (*Toca un timbre.*)
- CRISTINA — Senyor... (*Entrant.*)
- CRISTÒFOL — Dos tes, pastes i copes per a conyac.
(*Cristina se'n va.*)
- PALAU — Tens dues serventes, doncs?
- CRISTÒFOL — I un criat o secretari. Tu, ja sé que ets catedràtic a Tarragona.
- PALAU — Vida retirada, d'estudi, bella vida no obstant... I tu ni vas arribar a fer oposicions...
- CRISTÒFOL — Ca!
- PALAU — I com t'has degradat a escriure aquestes coses? Et dóna diners això?
- CRISTÒFOL — Ja ho crec! Penso retirar-me aviat.
- PALAU — Així i tot no m'explico... Tu que tenies tantes facultats com a poeta, com a filòsof...
- CRISTÒFOL — Sí, sí, així ho deien... Feia estudis de filosofia, poesies, havia fet dues tragèdies, però, seguia pobre, pobríssim... Un dia se'm va ocórrer escriure comèdies *xabacanes*. La primera va tenir un èxit mitjà, però se'm va reconèixer

talent còmic. L'empresari, un home molt llest, em va dir que si jo volgués, amb el meu talent, em podria fer una posició escrivint per a fer riure al públic. Llavors, se'm va ocórrer una idea. Amb l'empresari vàrem convenir que ell em guardaria el secret del meu pseudònim, que em pagaria preus extraordinaris, però que jo, en canvi, escriuria sense escrúpols ni pudor d'artista, i d'aquell dia que em dic Cristòfol Folldringant. Res, una pensada, una genialitat. Escudat amb l'anònim em vaig atrevir a tot. La qüestió era guanyar diners. Va donar la casualitat que vaig conèixer un pobre bohemí mort de fam, un home de molta imaginació, un ignorant, un estult si vols, però que tenia un gran coneixement de la vida, perquè ho havia estat tot: mosso de fonda, passant de notari, sagristà, gasetiller, en fi, coneixia tots els estaments socials. I sobretot, era una fàbrica, un magatzem de *xistos*, un pou d'estrafolaries. Aquest home me'l vaig associar, el vaig prendre per secretari i n'he tret molt, molt per a les meves comèdies, que de vegades són més d'ell que meves...

PALAU — Però, això és innoble i mesquí. Ahir vaig veure una de les teves comèdies, aquesta que es diu *La muller de ton proïsme*. Jo no he vist res més banal, més insuls, més descabellat...

CRISTÒFOL — Però, què me'n dius del públic? Reia, eh?...

PALAU — Sí, reia, en efecte, reia massa, desgraciadament per a ell.

CRISTÒFOL — Ca! No ho creguis. El públic vol això. En les meves primeres comèdies, quan treia de to els caràcters, quan davallaba amb *xistos* i situacions falses, a la més absurda incongruència, era quan més el públic s'entusiasmava. Jo creia, a voltes, que el públic protestaria, que tiraria les butaques a l'escenari. Al revés d'això, cada vegada es mostrava més content. Un dia vaig pensar: ara sí que em venjaré de tu, públic, de tu que m'obligues a ser el teu pallasso. I vaig fer una comèdia que era com un panorama de l'estultícia humana. No hi havia un personatge que no fos ximple, murri o boig. Aquella comèdia va ser el meu primer gran èxit. Ja m'ha donat més de deu mil duros. Després he seguit fent caricatures cruels, però això sí, plenes de *xistos*, d'arbitrarietats, amanides amb extravagàncies. I noi, he vist que com més *tontos*, mesquins, buïts, poca-vergonyes i poca-soltes pintava els homes, més aquests es divertien. Tothom aplaudeix creient: això va per al senyor de la butaca del costat, i ningú no s'hi veu el retrat seu, com en aquests miralls que estrafan la figura davant

dels quals tothom riu de la cara dels altres sense mirar la pròpia.

PALAU — I tu, cobrant, cobrant sempre, eh?

CRISTÒFOL — Ja ho crec! M'he fet una fortuneta. Ja me'n començo a cansar, per això, d'aquesta farsa... Sents? Què és això? A veure! Espera. Què passa?

(Surt.)

(Entren D. Pau, la Guirau i Magí.)

D. PAU — Sap que té un secretari molt poca-vergonya, senyor Folldringant, un plagiari, un lladre a casa, potser?

CRISTÒFOL — Com? Què vol dir? Què ha passat?

MATILDE — Sóc jo, sóc jo qui l'ha descobert, senyor Folldringant. Fent veure que escoltava les seves pretencions d'autor, l'he citat al teatre perquè ens portés una comèdia que diu que ell ha escrit... El nostre empresari i jo em desemmascarat a aquest desgraciat, que pretén ésser autor de gran part de les comèdies de vostè.

D. PAU — I ens ha llegit escenes d'aquesta obra que diu que és feta seva. I estan bé, dimontri, estan bé... D'un còmic fort, pujat... Caram, com que són de vostè, Folldringant, el mateix estil, la mateixa gràcia, i sobre tot els *xistos*, la mateixa marca de *xistos*. Vegi, vegi si li ha robat algun dels seus manuscrits.

CRISTÒFOL — No, confesso de seguida que no m'ha robat cap manuscrit. Però, tu, què hi dius? Què pretens? Com és que has fet això? Ara que anaves a aparèixer davant del públic com el veritable Cristòfol Folldringant?

MAGÍ — Don Cristòfol, m'he cansat de figurar als ulls de tothom com un criat, o un secretari de vostè, quan de fet sóc el seu col·laborador, tan autor com vostè mateix, autor d'algunes de les seves comèdies que han tingut més èxit.

D. PAU — Quina barra!

MATILDE — Heu vist cinisme?

CRISTÒFOL — T'ha enlluernat la glòria, Magí?

MAGÍ — La glòria? Vostè m'ha ensenyat a riure'm d'ella. Creu que jo puc voler la glòria del pallasso?

CRISTÒFOL — L'afany dels diners, doncs?

MAGÍ — Això sí. No vull ser més explotat. Vull ser autor jo mateix.

CRISTÒFOL — Autor tu mateix? Pobre Magí!

MAGÍ — Això li cou. Què farà vostè sense mi?

CRISTÒFOL — Què faré? No saps que el talent és capaç de tot, fins d'imitar la mateixa estultícia?

MAGÍ — Hi ha una estultícia que no s'imita. La frase és de vostè. Hi ha una estultícia natural, inconfusible, que és la que fa les delícies del públic, i l'èxit de les nostres obres.

I això, vostè ho ha dit mil vegades, és meu, meu; mai vostè no ha pogut arribar a imitar-ho amb tot el seu talent i el seu saber...

CRISTÒFOL — És veritat. Foll seria qui no es convencés davant l'evidència. Senyors, confesso que aquest home ha estat el meu col·laborador, l'autor de la millor part de les nostres obres, i és capaç de fer riure al públic més, molt més que jo mateix.

MATILDE — És una broma que ens fa el senyor Folldringant.

CRISTÒFOL — Els juro que no és broma.

D. PAU — Volen fer el favor d'aclarir-me aquest misteri? Jo necessito saber qui és el vertader Folldringant. Jo no vull dos Folldringants per res del món. Justament un periòdic de la tarda, sortit ara fa una hora, publica un article titulat «Un escriptor genial», i aquest article es refereix a vostè, senyor Folldringant.

CRISTÒFOL — A veure aquest article.

D. PAU — Escolti, escolti. No es pot dir més ni millor. «Ha arribat l'hora de la justícia. S'ha de reconèixer que tenim un autor còmic de primer ordre, un autor genial. Aquest autor és don Cristòfol Folldringant. Nosaltres no dubtem que les generacions futures el posaran al costat de Molière i fins del mateix Aristòfanes...», etc. Una pila de romanços d'aquests. Ja ho llegirà. Anem al final. «Acabem, doncs, repetint les paraules del començament. Tenim un autor genial entre els genials. El nostre teatre està d'enhorabona.» Voldria dir-me si algú li pot disputar aquesta glòria, si no és vostè i solament vostè el senyor Folldringant, el nostre autor genial?

CRISTÒFOL — Formalment, solemnement declaro i confesso que no sóc jo aquest home genial, sinó aquest senyor.

D. PAU — Que s'ha tornat boig?

MATILDE — No comprec, no comprenc.

CRISTÒFOL — Jo he estat un temps el senyor Folldringant, però ja no ho sóc. És aquest senyor.

MAGÍ — Ho veuen? Ho veuen?

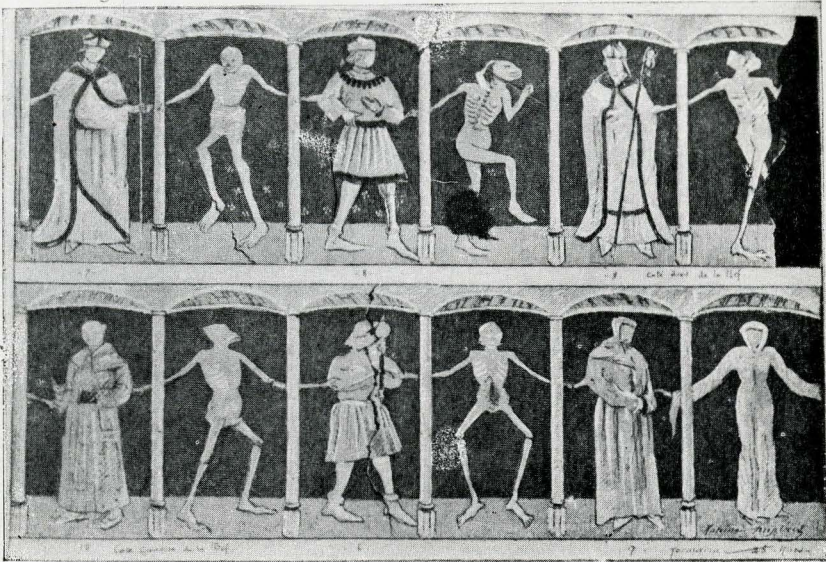
CRISTÒFOL — Al pas que anem ell i cap més serà el gran home de teatre. El teatre futur està, doncs, en mans d'ell. Ell els donarà moltes obres cada any. Farà riure per les butxaques al públic, donarà diners als empresaris i es farà ric ell mateix.

D. PAU — Anem a pams. Això no pot quedar així. Jo tinc firmat un contracte amb don Cristòfol Folldringant. Vostè em diu que no és don Cristòfol. Doncs, qui em complirà aquest contracte? A qui podré obligar a escriure'm noves obres folldringantesques? Tot això s'ha d'aclarir. No

- vull que hi hagi dos senyors a reclamar-me el compliment del contracte i cap a complir-lo.
- CRISTÒFOL — No, senyor; això no passarà.
- D. PAU — Que sigui l'un o l'altre, a mi, al capdavant m'és igual. El que jo no vull és que hi hagi dos Folldringants, però de cap manera puc permetre que no n'hi hagi cap. Els meus interessos quedarien ben lluïts, llavors. A veure, amb qui m'entenc, jo?
- CRISTÒFOL — Amb aquest senyor, no és veritat?
- MAGÍ — Quin dubte hi ha? Jo compliré tan bé com ell.
- CRISTÒFOL — Ell serà el veritable Folldringant, fins que en surti un altre que l'eclipsi.
- D. PAU — I vostè no li farà la competència? No em farà la competència a mi des de l'altre teatre? No és una martingala tot això?
- CRISTÒFOL — No. Jo me'n vaig amb aquest amic a fer una vida de silenci, d'estudi, que ja em començava a pesar aquesta farsa. El que temo, Palau, és que si ara vull escriure alguna cosa de bo, les muses irritades em condemnaran a fer coses insulses, folldringantesques...
- PALAU — Una abraçada! No temis. Ara podràs demostrar el que ets veritablement: un home genial.
- CRISTÒFOL — No, de cap manera. Deixa-ho per aquest, això.

TELÓ

La «Danza de la Muerte», de la capilla de Kermania.
(Colección de grabados del Museo del Instituto.)